

ČO ZNAMENÁ „V ZAJATÍ GEOGRAFIE“?

Zem, na ktorej žijeme, nás odjakživa formuje. Ovplyvňuje vojny, politiku a spoločenstvá na celom svete. Dnes to platí rovnako ako v minulosti, keď vodcovia starovekých kmeňov hľadali vyvýšeniny, z ktorých by sa dokázali ubrániť. Rozhodnutia vlád, vodcov a spoločenstiev sú niekedy obmedzené riekami, horami, púšťami a oceánmi. Dalo by sa povedať, že národy sú často zajatcami svojej vlastnej geografie, spútané pohoriami alebo prístupom k obchodným riekam.

Dôležitá nie je iba fyzická krajina ako rieky a pohoria, ale aj podnebie a prírodné zdroje: všetky tieto veci ovplyvňovali vývoj svetovej kultúry.

Dnes nám technológia pomáha niektoré geografické prekážky prekonať. Internet nám umožňuje zostať v spojení a letecká doprava dovolila cestovať ponad hory. No napriek všetkým týmto pokrokom zostáva fyzická krajina dôležitá: porozumieť geografii nám poskytne kľúč k pochopeniu udalostí, ktoré sa odohrávajú vo svete okolo nás.

RUSKO: GEOGRAFIA

S rozlohou 17 miliónov štvorcových kilometrov je Rusko najväčšou krajinou na svete. Je 70-krát väčšie než Veľká Británia a dvakrát väčšie než USA, pokrýva 11 časových pásiem a hraničí so 14 štátmi.

Podnebie v Rusku je v zime veľmi chladné. Niektoré prístavy na polárnom kruhu zamrzajú počas viacerých mesiacov v roku, takže lode nemôžu ísť dnu ani von.

DÁNSKO NÓRSKO

ŠVÉDSKO

FÍNSKO

MURMANSK

PETROHRAD

ARCHANGELSK

POLSKO

LITVA

ESTÓNSKO
LOTYŠSKO

BIELORUSKO

Ivan IV.
(1530 – 1584), známy ako Ivan Hrozný, vládol z Moskvy v 16. storočí. Dobil veľa území, takže sa Rusko stále rozrastalo.

MOSKVA

rieka Volga

EURÓPA ÁZIA

pohorie Ural

ROPNÉ POLE

UKRAJINA

pohorie Kaukaz

Transsibírska magistrála

Vasinganské močariská

Čierne more

Volga, najdlhšia rieka v Európe, je pre Rusko veľmi dôležitá. Má 3 530 kilometrov a takmer polovica najväčších ruských miest leží na jej trase.

Rusko je také obrovské, že jeho rozloha spôsobuje nemalé problémy pri premiestňovaní ľudí, jedla a zásob po krajine. Precestovať po Transsibírskej magistrále 9 258 kilometrov z Vladivostoku do Moskvy trvá približne šesť nocí a sedem dní.

pohorie Altaj

TURECKO

GRUZÍNSKO

ARMÉNSKO

AZERBAJDŽAN

Kaspické more

IRAK

IRÁN

TURKMÉNSKO

UZBEKISTAN

KAZACHSTAN

ČÍNA

Severný ľadový oceán

V lete, keď sa ľad na mori roztopí, vydajú sa lode na cestu po severných vodách, nesúc tovar do Ruska a z Ruska.

Verchojanský chrbát

Sibír a ruská časť Ďalekého východu majú veľké zásoby prírodných zdrojov, ako sú ropa a zemný plyn, ale nežije tam veľa ľudí. Táto časť krajiny je neľútostná a chladná, s mnohými lesmi a močiarimi.

VEĽKOSŤ RUSKA

Rozlohou je Rusko dvakrát väčšie než Čína. Ale v počte ľudí je menšie (má iba 144 miliónov obyvateľov, zatiaľ čo Čína má viac než jednu miliardu).

Ďaleký východ Ruska

Beringovo more

Jakutsk je jedno z najchladnejších miest na zemi: v zime sa teplota pohybuje okolo -40°C a poklesla už aj na neuveriteľných -64°C .

Sibír
RUSKO

JAKUTSK

Tichý oceán

Bajkalské jazero

Bajkal, najhlbšie jazero na svete, v zime úplne zamrzne. Ľad môže mať hrúbku až jeden meter a je taký pevný, že po ňom dokážu prechádzať autá!

Zlé počasie a neúrodná pôda sťažujú poľnohospodárom prácu na veľkej časti krajiny. Oziminy sa nie vždy podarí vypestovať.

ČÍNA

Japonské more
JAPONSKO

VLADIVOSTOK

MONGOLSKO

CESTA DO RUSKA

Na západ od Ruska leží ploché územie, ktoré sa volá Východoeurópska nížina. Tvorí úzky koridor cez Poľsko, s horami na jednej strane a morom na druhej. Ale v miestach, kde sa blíži k ruským hraniciam, sa rozširuje do tvaru, ktorý pripomína trojuholník pizze. Keďže je náročnejšie ubrániť širokú pláň v Rusku než úzky priechod v Poľsku, ruskí vodcovia sa v priebehu dejín snažili obsadiť tenký koniec trojuholníka a ochrániť tak slabé miesto v ich obrane.

SEVERNÁ KÓREA

RUSKO: STRUČNÉ DEJINY

Rusko nebolo vždy obrovské. To, čo je dnes najväčšia krajina na svete, začalo ako malé zoskupenie domorodých kmeňov. Postupom času krajina rástla, rozpínala sa smerom von a pohlcovala svojich susedov. Ruskí vodcovia sa vždy obávali plochého územia na západe, kde bola krajina pred útokmi najviac zraniteľná.

1 V 9. storočí sa niekoľko kmeňov spojilo a vytvorilo Kyjevskú Rus, predchodkyňu dnešného Ruska. Usídlili sa v meste Kyjev a na okolitých územiach v dnešnej Ukrajine.

2 V nasledujúcich rokoch na nich z juhu a východu útočili mongolskí jazdci, pretože aj oni chceli rozšíriť svoju ríšu. V 13. storočí sa im napokon podarilo Kyjevskú Rus poraziť.

3 Po vpáde Mongolov stratila Kyjevská Rus svoje postavenie a centrum moci sa premiestnilo na východ do Moskovského veľkokniežatstva na území dnešnej Moskvy. Krajina tam bola plochá, čo sťažovalo jej obranu.

4 Neboli tam žiadne hory ani púšť, ktoré by tvorili bariéru proti útokom. V priebehu dejín si určite mnohí ruskí vodcovia priali, aby im na západ od Moskvy vyrástli hory.

5 V roku 1547 sa Ivan Hrozný stal prvým cárom Ruska. Uvedomil si, že Rusko potrebuje lepšie obranné mechanizmy. Začal využívať útok ako druh obrany, dobýjal ruských susedov a rozpínal svoje územie.

6 Počas nasledujúceho storočia sa Rusko rozšírilo na východ cez Ural až na Sibír a na juh ku Kaspickému moru. Zrazu boli medzi ním a jeho nepriateľmi prírodné bariéry: napadnúť ho od mora alebo cez hory bolo náročné. Útočiaci armáda by musela pokryť oveľa väčšie územie, aby obsadila celú krajinu. A navyše by potrebovala veľmi dlhé zásobovacie trasy, ktoré by sťažovali dopravu jedla a zbraní k vojakom.

7 V 18. storočí Rusko ďalej rástlo. Rozširovalo sa na východ k Tichému oceánu a na západ ku Karpatom a cestou si podmanilo Ukrajinu, Litvu, Lotyšsko a Estónsko. Ruská ríša sa stala jednou z európskych veľmocí.

8 Mnoho krajín sa pokúšalo napadnúť Rusko zo západu cez plochú Východoeurópsku nížinu. Poľskí vojaci okupovali Moskvu od roku 1610 do roku 1612, ale po niekoľkých povstaniach sa museli stiahnuť.

9 V roku 1708 Švédsko zahájilo vpád, ale keďže Rusko bolo už vtedy obrovské, podarilo sa jeho armáde vytrvalo ustupovať a po ceste ničiť úrodu a hospodárske zvieratá, aby nepadli do rúk nepriateľa. Počas zimy Švédi nedokázali doplniť zásoby, mnoho vojakov zahynulo a Švédsko utrpelo porážku.

10 Podobnú taktiku využili Rusi v roku 1812, keď francúzsky vodca Napoleon vtrhol na ich územie. Jeho vojsko prišlo až do Moskvy, ale muselo so sebou priniesť zásoby z obrovskej diaľky, aby nakrmlilo svojich vojakov. Keď udrela zima, hladujúci Francúzi ustúpili.

11 To isté sa opakovalo v roku 1941, keď Nemci prekročili hranice. Prekvapivý útok podnikli v lete, no napriek tomu sa im nepodarilo ruskú armádu úplne poraziť. Zima a nedostatok zásob ich napokon opäť prinútili ustúpiť.

12 Keď sa druhá svetová vojna v roku 1945 skončila, Rusko sa opäť rozšírilo a prebralo kontrolu nad niekoľkými krajinami vo východnej a strednej Európe. Toto územie sa premenovalo na Sovietsky zväz, ktorý sa rozprestieral od Tichého oceána po Berlín a od Arktídy po Strednú Áziu, až po hranice Afganistanu. Bola to jedna z najmocnejších krajín sveta.

Ku koncu 20. storočia sa Sovietsky zväz rozpadol. Rusko stratilo územia na západe a s nimi aj hory, ktoré ho chránili pred útokmi. Nepriateľské vojská ho v minulosti toľkokrát napadli cez plochú Východoeurópsku nížinu, že sa Rusko dodnes obáva, aby dokázalo ubrániť túto svoju západnú hranicu. Je možné, že rovnako ako v minulosti, aj dnes si ruskí vodcovia želajú, aby im na západe krajiny vyrástli hory.

V ZAJATÍ ĽADU

Niektoré prístavy pozdĺž severného pobrežia Ruska v zime zamrznú a uväznia lode v hrubom nánose ľadu. Vladivostok, najväčší ruský prístav v Tichom oceáne, je v zajatí ľadu niekoľko mesiacov v roku. Lodná doprava je veľmi dôležitá: ak chce byť Rusko svetovou veľmocou, musí dokázať voľne presúvať svoje vojenské námorníctvo. Lodná preprava je užitočná aj pre obchod: prepravovať tovar loďou je oveľa lacnejšie než prepravovať ho lietadlom. A preto si Rusko vždy prialo mať prístav na juhu, kde vody nezamrzajú, s celoročným prístupom k oceánu.

Dlhé roky držalo Rusko časť svojich námorných síl v Sevastopole na Kryme v Ukrajine. Sevastopol' je teplovodný prístav v Čiernom mori, odkiaľ môžu lode vyplávať cez Stredozemné more do Atlantického oceánu. Táto dohoda medzi Ukrajinou a Ruskom sa dodržiavala, pretože obe krajiny mali priateľské vzťahy. Ale v roku 2014 sa Ukrajina chystala podpísať dohody s Európskou úniou, čo v Rusku vyvolalo napätie. Keďže Rusko už malo flotilu zakotvenú v Sevastopole, dokázalo ovládnuť Krym a zaistiť si svoj jediný teplovodný prístav.

